

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัจจุบันการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมจำเป็นต้องมีกิจกรรมต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีการใช้ทรัพยากรเพื่อการอุปโภคบริโภคและผลจากการใช้ทรัพยากรดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลผลิตที่ไม่มีประโยชน์หรือความจำเป็นในการใช้สอย ผลผลิตเหล่านั้นก็จะถูกทิ้งไปในรูปของมูลฝอยหรือของเสียซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีผลต่อสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน มูลฝอยหรือของเสียที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปีมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม จึงนับเป็นปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญของชุมชนซึ่งต้องจัดการและแก้ไข สาเหตุนี้เกิดจากขาดความตระหนักในความร่วมมือของคนในชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมา เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และมลพิษทางดิน รวมทั้งสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2548) โดยสถานที่บางแห่งในชุมชนมักมีคนทิ้งมูลฝอยตามความสะดวก โดยการนำไปกองทิ้งรวมกันไว้ริมทางเดินหรือโคนต้นไม้ทำให้มีปริมาณมูลฝอยเพิ่มขึ้นเกิดการสะสมและส่งกลิ่นเหม็น นอกจากนี้กองมูลฝอยยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค เช่น แมลงสาบ แมลงวัน หนู ฯลฯ เป็นต้น

ปัญหามูลฝอยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนับเป็นปัญหาในทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับโลก ซึ่งกระบวนการหรือเทคโนโลยีในการบริหารจัดการมูลฝอยของประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐขาดแคลนงบประมาณการบริหารจัดการ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และเทคโนโลยีการจัดการมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหามูลฝอยล้นเมืองมาจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ค่านิยมในการบริโภคสูงขึ้น อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาด ขาดความตระหนักและความรับผิดชอบ ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการมูลฝอยอยู่ตลอดเวลาแบบไม่จบสิ้น ซึ่งการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการมูลฝอยจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อศึกษาปัญหาหลักที่ทำให้เกิดมูลฝอยได้อย่างถูกต้องและแก้ปัญหามูลฝอยได้ตรงจุดมากขึ้น ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยของเทศบาลตำบลเกาะขวาง จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวประสบปัญหาการจัดการมูลฝอย โดยเทศบาลตำบลเกาะขวางมีพื้นที่รวม 22.88 ตารางกิโลเมตร หรือราว 14,300 ไร่ โดยประชาชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และมีการอาศัยรวมเป็นชุมชน (สำนักงานเทศบาลตำบลเกาะขวาง, 2559) อย่างไรก็ตามเทศบาลตำบลเกาะขวางยังไม่มีสถานที่กำจัดมูลฝอยอย่างเป็นระบบ ชาวบ้านจึงใช้วิธีการการกองทิ้งหรือเผาไหม้กลางแจ้ง ส่วนการบริหารจัดการมูลฝอยของทางเทศบาลมีการเก็บขนมูลฝอยไปฝังกลบยังพื้นที่ของเทศบาลใกล้เคียง การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการหาแนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยของเทศบาลตำบลเกาะขวางอย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมจากทุกภาคส่วน เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเป็นแนวทางให้กับเทศบาลตำบลเกาะขวางได้นำข้อมูลนี้ประกอบการจัดทำแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพและตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของท้องถิ่นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการมูลฝอยของเทศบาลตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

1.2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการบริหารจัดการมูลฝอยภายในตำบล เกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

1.3 ประโยชน์ของการวิจัย

1.3.1 เป็นข้อมูลพื้นฐานให้คณะผู้บริหารได้ใช้ในการตัดสินใจการบริหารจัดการมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพต่อไป เช่นการจัดสรรงบประมาณสำหรับภาชนะรองรับมูลฝอย การจัดการฝึกอบรม การจัดซื้อยานพาหนะจัดการมูลฝอย การคัดแยกมูลฝอยปลายทาง ฯลฯ

1.3.2 เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานอื่นต่อแนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนอย่างยั่งยืน

1.3.3 ข้อมูลแนวความคิดของประชาชนในการจัดการมูลฝอยและความร่วมมือในการลดปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด เช่นการนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ โครงการลดมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด เป็นต้น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยของเทศบาลตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยการใช้แบบสอบถามจำนวน 390 ชุด สำหรับประชาชนทั่วไป (ประชากรทั้งหมด 14,822 คน) ตามวิธีของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane) สำหรับคณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 53 ชุด

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1.5.1 มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร แก้ว ถ้วย วัสดุ หรือซากสัตว์ รวมถึงสิ่งที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่นๆ (พระราชบัญญัติการสาธารณสุข, 2535)

1.5.2 ของเสีย หมายถึง มูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสาร หรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษรวมทั้งจากตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลว หรือก๊าซ (พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535)

1.5.3 มูลฝอยชุมชน (Municipal solid waste) หมายถึง ขยะที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่นตลาดสด บ้านพักอาศัย ธุรกิจร้านค้า สถานประกอบการ สถานบริการ สถาบันต่างๆ รวมทั้งเศษวัสดุ ก่อสร้าง ทั้งนี้ไม่รวมของเสียอันตรายและมูลฝอยติดเชื้อ (กรมควบคุมมลพิษ, 2547)

1.5.4 การจัดการมูลฝอย การจัดการมูลฝอยชุมชน ได้แก่ การรวบรวม คัดแยก เก็บขน และกำจัดมูลฝอยด้วยวิธีการถูกหลักสุขาภิบาล โดยประชาชนเป็นผู้เก็บรวบรวมมูลฝอยที่กิจกรรมในบ้านเรือนของตน (ชลลดา สร้อยศรี, 2556)

1.5.5 การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชน/กลุ่มองค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และการควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญาทักษะความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่างๆ บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ (เพ็ญแข แสงแก้ว, 2541)

1.5.6 แบบสอบถาม หมายถึง เครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้สร้างขึ้นเพื่อวัดความคิดเห็นต่างๆ หรือวัดความจริงที่ไม่ทราบ อันจะทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงทั้งในอดีต ปัจจุบัน และการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของคำถามเป็นชุดๆ เพื่อวัดสิ่งที่ต้องการวัด โดยมีคำถามเป็นตัวกระตุ้นเร่งเร้าให้บุคคลตอบออกมา นับว่าเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้วัดทางด้านจิตพิสัย (อุทุมพร จามรมาน, 2544)

1.5.7 แบบสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนา หรือเจรจาโต้ตอบกัน อย่างมีจุดมุ่งหมาย ระหว่างผู้ที่ต้องการทราบเรื่องราว ซึ่งเรียกว่าผู้สัมภาษณ์ และผู้ที่ให้เรื่องราวซึ่งเรียกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ยังช่วยให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ในด้านบุคลิกภาพ และการแสดงออก เช่น ท่าที วาจา น้ำเสียง ทัศนคติ อุปนิสัย ปฏิภาณ ไหวพริบ เป็นต้น (พีระพงษ์ เครื่องสนุก, 2558)